

Оксана Куторжєвська,
аспірантка,
Полтавський національний
педагогічний університет
імені В. Г. Короленка

**ІННОВАЦІЙНИЙ ПІДХІД У ТЕОРЕТИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ
МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ
ЩОДО ПРОФІЛАКТИКИ НАСИЛЛЯ ТА ЖОРСТОКОГО ПОВОДЖЕННЯ З ДІТЬМИ**

У дослідженні охарактеризовано інноваційний підхід до теоретичної підготовки майбутніх соціальних педагогів щодо профілактики насилля та жорстокого поводження з дітьми.

Oksana Kutorzhevska

**INNOVATIVE APPROACH TO THEORETICAL TRAINING
OF FUTURE SOCIAL WORKERS
ON PREVENTION OF VIOLENCE AND CHILD ABUSE**

The article analyzes the innovative approach to theoretic training of future social workers on the prevention of violence and child abuse.

«У кожній державі, як і в житті кожної людини, – стверджує А. Капська, – є такі періоди, коли їй потрібна допомога іншої людини, групи людей, цілого суспільства. І в цій ситуації особливу роль можуть відіграти як соціальні інститути, так і окремі спеціалісти, серед яких соціальний педагог і соціальний працівник посідають особливе місце. Суспільна потреба у таких фахівцях сьогодні вкрай необхідна» [7, с. 3].

Потреба у соціальній педагогіці як діяльності, спрямованій на соціальний захист, соціально-педагогічній допомозі окремій людині та соціальним групам, які опинилися у важкому становищі, зростає в умовах соціально-економічної, політичної і духовної нестабільності. Професійна підготовка майбутніх соціальних педагогів, на думку А. Капської, повинна мати за орієнтир риси сьогоdnішнього європейського ідеалу особистості: відкритість новим знанням як у навчанні, так і у фаховій підготовці; зростання незалежності від таких традиційних чинників соціалізації, як сім'я, релігія, політичні і громадські рухи; віра у власні сили; неприйняття позиції пасивності при зіткненні з труднощами; прагнення посісти належний соціальний статус; планування власного життя; дедалі активніша участь у суспільно-політичному житті; прагнення отримати якомога більше інформації [7, с. 17–18].

Уступивши в ХХІ століття, людство усвідомлює зміну укладів суспільного розвитку, об'єктивно зумовлену стійкою тенденцією переходу з другої половини ХХ століття від індустріальної соціальної формації – до інформаційної, в якій особистість, інформація й теоретичні знання стають стратегічними ресурсами й найістотнішими цінностями. Знання в інформаційному суспільстві дедалі більше стають безпосередньою продуктивною силою. Це вимагає від суспільства в цілому, а також від окремої людини, зокрема, вміння застосовувати все нові й нові знання, набуті впродовж життя, у власній практичній діяльності.

В умовах інформаційного суспільства, в умовах доступності інформації завдяки пресі, телебаченню, Інтернету діти та підлітки мають змогу знайомитися з різними темами, які не завжди бажані для них, оскільки часто можуть пропагувати жорстокість, насильство. «Насильство (щодо дітей) – дії однієї чи декількох осіб, – стверджує Д. Непочатова, – стосовно іншої людини, які порушують громадянські її права та свободи або які призводять до фізичного, психічного чи морального страждання» [6, с. 142]. Розрізняють чотири основні форми насильства над дітьми: фізичне (тілесне покарання, удари долонею, стусани, штовхання, застосування палиці, ремня, ножа, пістолета, опіки, задушення), сексуальне (використання дитини дорослим для задоволення сексуальних потреб або отримання вигоди), психологічне (вплив одного з членів сім'ї на психіку дитини шляхом словесних образ або погроз, переслідування, залякування, чим навмисно формують емоційне невпевненість дитини, нездатність захистити себе; завдання шкоди її психічному здоров'ю), зневага до інтересів і потреб дитини (відсутність належного забезпечення основних потреб дитини в їжі, одязі, житлі, вихованні, освіті, медичній допомозі з боку батьків, опікунів або інших осіб через об'єктивні чи суб'єктивні причини).

Вчені зазначають, що головним напрямом роботи соціального педагога у контексті створення умов для успішної соціалізації індивіда повинно стати відродження впевненості людини у собі, її гідності, розширення меж свободи особистості, відповідальності. Сьогодні Україна прагне сформувати європейський стиль соціалізації, визначальними для якого є такі обставини: особистість повинна бути відкритою; мати набір ціннісних орієнтацій; дотримуватися такої життєвої позиції та світобачення, які б дозволяли крокувати в ногу з часом; здатна реалізувати свій творчий потенціал і отримувати задоволення від життя у суспільстві [7, с. 17].

Це, у свою чергу, вимагає упровадження інноваційного підходу у теоретичну підготовку майбутніх соціальних педагогів.

«Інновація» – пряма калька з англійського слова «innovation», що означає «нововведення», «новизна», «новаторство». За своїм основним змістом поняття «інновація», – говорить М. Кларін, – приналежне не тільки до створення і поширення новацій, а й до змін у способах діяльності, стилі мислення, які з цим пов'язані [2, с. 55]. В. Оношкін і Є. Огарьов у термінологічному словнику «інновацію» розтлумачують як процес часткових змін, що ведуть до модифікації окремо взятих цілей освіти або засобів і способів їх досягнення [3, с. 65].

І. Підласий, А. Підласий повідомляють, що «інновації» – це й ідеї, і процеси, і засоби, і результати, взяті в єдності якісного вдосконалення педагогічної системи [4, с. 3]. О. Попова пропонує розглядати «інновацію» у двох планах: широкому (як процес) і вузькому (як результат) і подає такі визначення: «Інновація – цілеспрямований і керований процес внесення змін в освітню практику шляхом створення, розповсюдження та освоєння новацій» і «інновація – кінцевий результат інноваційної діяльності» [5, с. 14].

І. Дичківська також стверджує, що «інновація як процес означає часткову або масштабну зміну стану системи і відповідну діяльність людини» та «інновація як результат передбачає процес створення нового, що має конкретну назву «новація». На цій підставі розрізняють поняття «новація» («новий засіб») як певний засіб (нові ідеї, методи, методики, технології, програми тощо) та «інновація», яке ширше за змістом, оскільки означає процес, предметом якого є новації» [1, с. 23 – 24]. Інноваційні процеси в системі освіти, – говорить І. Дичківська, – засвідчують якісно новий етап взаємодії й розвитку науково-педагогічної та педагогічної творчості і процесів застосування її результатів. Педагогічна інноватика відповідно до особливостей інноваційних процесів охоплює такі теоретичні блоки понять і принципів: створення нового в системі освіти і педагогічної науки; сприйняття нового соціально-педагогічним співтовариством; застосування педагогічних новацій [1, с. 29].

Блок використання та застосування нового – перетворення практики на основі результатів застосування інновацій з метою підвищення ефективності навчально-виховного процесу. На думку І. Дичківської, сучасна педагогічна практика орієнтується на такий принцип впровадження нового, як варіативність, що передбачає раціональне поєднання різних його видів, найпоширенішими серед яких є: обов'язкове (регламентується директивними документами), вибіркове (вибір змісту, форм і методів упровадження залежно від конкретних умов) та ініціативне (в його основі ініціатива колективів навчально-виховних закладів, окремих педагогів). Тому теоретична підготовка майбутніх соціальних педагогів має збагатитися завдяки упровадженню нового змісту, різноманітних форм і методів нової соціальної інформації.

На екранах телебачення постійно з'являються різноманітні соціальні проекти з повчальним змістом, які несуть в собі виховне навантаження щодо попередження насилля і жорстокості над дітьми. Зокрема, проект «*Стосується кожного*» – це вкрай відверта розмова про те, з чим реально пов'язані долі людей, про ситуації, в яких проявляється ставлення людини до людини. Цей проект піднімає теми, які у людях пробуджують природну людську реакцію, не залишають їх байдужими. Це проект, який змінює життя. Чесна і відверта дискусія ведучого Сергія Дорофєєва з безпосередніми учасниками подій та експертами змусить звернути увагу на ситуації, які стали наслідком людської байдужості або небайдужості.

«*Говорить Україна*» – головне ток-шоу країни, у якому обговорюються події, що сколихнули країну, і теми, значущі для тисяч людей. Розібратися у непростих життєвих ситуаціях допомагає не тільки ведучий ток-шоу, але й експерти програми: лікарі, юристи, психологи і фахівці у сімейних відносинах, вони надають конкретні поради щодо вирішення складних конфліктів.

«*Я соромлюся свого тіла*» – новий проект каналу СТБ, який допомагає глядачам обрати правильний спосіб життя, піклуватися про стан свого здоров'я, адже багато хвороб заважають людям не тільки в особистісному, а й у професійному становленні – проект покликаний змінити сприйняття суспільством хворих людей і допомогти їм сприйняти і зрозуміти їхні проблеми.

«*Хата на тата*» – один з кращих сімейних проектів, де бачимо неймовірно цікаві та смішні пригоди вітчизняних батьків сімейств, залишених наодинці з дітьми, домашніми клопотами та охороною сімейного гніздечка. Рівно на тиждень учасникам програми доводиться забути про власну роботу, захоплення, відпочинок, футбол та посиденьки з друзями. На час участі в шоу їх чекають тільки готування, прибирання, прання, прасування, діти та їхні проблеми, а також ще десятки рутинних побутових завдань, які, зазвичай, виконує дружина.

«*Врятуйте нашу сім'ю*» – проект, який доводить, що, навіть, якщо стосунки між партнерами за мить до розколу, і подружжя вже не знає, що робити – є чудовий шанс все змінити, для цього треба лише захотіти повернути колишні почуття у теперішні відносини. Команда психологів, що працює у проекті, допомагає чоловікові і дружині прийти до взаєморозуміння і вирішити застарілі сімейні проблеми, знайти корінь конфліктів і сварок та знищити його. Для кожної родини експерти розробляють індивідуальний план змін.

«Обережно, діти»: секрети улюблених публікою знаменитостей на всю країну розкриють... їхні діти! Саме завдяки зірковим малюкам дізнаємося, який вигляд має знаменита матуся зранку, або дізнаємося про шкідливі звички популярного татуса. Знаменитості та їхні діти змагаються між собою у серії веселих раундів: зіркам потрібно чесно відповісти на питання про своє життя і побут.

«Серце підкаже» – соціальний проект телеканалу "Інтер", у якому діти-сироти зможуть знайти свої нові родини: телеканал «Інтер» надає сиротам унікальний шанс провести певний час у прийомних сім'ях і після цього вирішити, з ким вони хочуть залишитися – це і є вибір серця. Ведучі програми «Серце підкаже» – відомий актор Борис Галкін та олімпійська чемпіонка зі спортивної гімнастики Лілія Подкопаєва. Гості студії обговорюють важливі питання, пов'язані з влаштуванням та адаптацією сиріт у прийомних сім'ях. Думками діляться експерти, директори та вихователі дитбудинків, волонтери, представники благодійних фондів, прийомні батьки, випускники інтернатів та запрошені гості.

«Українські сенсації» – проект журналістських розслідувань: усе, що раніше було під грифом «цілком таємно» відтепер у програмі «Українські сенсації» – ексклюзивні подробиці про українських політиків, спортсменів, зірок шоу-бізнесу та про події, які сколихнули всю країну. Невідомі факти, яких не вистачало для повної картинки у багатьох гучних кримінальних історіях – тепер стають відомі українцям.

«Один за всіх» – проект, що піднімає найактуальніші події, які відбулися в країні, що схвилювали мільйонів людей, і, найгучніші та резонансні злочини, які нікого не залишили байдужими.

«Гроші» – проект, що розслідує найактуальніші економічні та фінансові проблеми країни.

«Судові справи», «Сімейний суд» – проекти, які дають змогу зіткнутися не з одним випадком насилля та жорстокого поводження з дітьми у сім'ях.

«Кохана, ми вбиваємо дітей» – проект, героями якого є родини, в яких діти, як і їхні батьки, ведуть неправильний спосіб життя. Під час програми ведучий показує батькам страхітливий візуальний прогноз того, як виглядатимуть їхні діти в 40 років, якщо не змінити спосіб життя, який веде сім'я. Також ведучий видає «Біблію», у якій викладена покрокова інструкція, дотримуючись якої, герої змінюються на очах впродовж чотирьох тижнів. Ростити здорових і щасливих дітей і бути таким самому – непросто. Телеглядачі стають свідками переживань учасників під час подолання різних випробувань і труднощів. Сім'ї – учасники зриваються, але продовжують трудитися далі для того, щоб в кінці програми постати перед глядачами зовсім іншими.

Таким чином, у теоретичній підготовці майбутніх соціальних педагогів до профілактики насилля та жорстокого поводження з дітьми важливо використовувати нову соціальну інформацію – соціальні проекти, які транслюються телевізійними каналами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології: [навч. посіб.] / І.М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
2. Кларин М. Педагогическая технология в учебном процессе / М. Кларин. – М., 1989. – 165 с.
3. Онушкин В. Образование взрослых: междисциплинарный словарь терминологии / В. Онушкин, Е. Огарев. – СПб. ; Воронеж, 1995. – 165 с.
4. Підласий І. Педагогічні інновації / І. Підласий, А. Підласий // Рідна школа. – 1998. – № 12. – С. 3.
5. Попова О. Становлення і розвиток інноваційних педагогічних ідей в Україні у ХХ ст. / О. Попова. – Харк. держ. пед. ун-т імені Г.С. Сковороди. – Х. : «ОВС», 2001. – 256 с.
6. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія / [ред.-упоряд. І. Зверева]. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 336 с.
7. Соціальна педагогіка: [підручник / ред.-упоряд. А. Капська]. – К. : Центр учбової літератури, 2006. – 468 с.